

В. В. Вітюк,
кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з наукової роботи
Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (ВІППО)

Андрагогічна модель підготовки педагогів у системі післядипломної освіти

Проаналізовано основні аспекти теоретичного обґрунтування, розробки та апробації андрагогічної моделі підготовки педагогів у системі післядипломної освіти.

Ключові слова: андрагогіка, андрагогічна модель, неперервна освіта, освіта дорослих, підвищення кваліфікації, післядипломна освіта.

Вітюк В. В. Андрагогическая модель подготовки педагогов в системе последипломного образования.

Проанализированы основные аспекты теоретического обоснования, разработки и апробации андрагогической модели подготовки педагогов в системе последипломного образования.

Ключевые слова: андрагогика, андрагогическая модель, непрерывное образование, образование взрослых, повышение квалификации, последипломное образование.

Vitiuk V. V. Andragogical Model of Teacher Training in Postgraduate Education.

The main aspects of theoretical justification, development and approbation of andragogical model of teacher training in the system of postgraduate education are analysed.

Key words: andragogics, andragogical model, continuous education, adult education, advanced training, postgraduate education.

Постановка проблеми. Інноваційний розвиток освіти України актуалізує проблему якісного оновлення післядипломної освіти та її найважливішої складової – системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Як відомо, від ефективної діяльності цієї системи, професійної компетентності педагогічних працівників залежить загальний рівень розвитку молодого покоління держави, рівень зростання його економічного і соціального статусу.

Світ змінюється з надзвичайною швидкістю. Відбувається переоцінка багатьох цінностей – від духовно-культурних до матеріально-економічних, перехід від нестримного прагнення кількісних показників економічного розвитку до покращення якості життя. Зміни в суспільстві ведуть до змін у системі освіти. Взаємозалежність розвитку суспільства та освіти є очевидною. Рівень розвитку освіти визначає рівень розвитку суспільства. Якісна освіта розглядається в наш час як один із основних індикаторів якості життя, інструмент соціальної та культурної злагоди й економічного зростання. Тому сьогодні українцям важливим є розуміння не тільки необхідності того, що система освіти має відповідати замовленню суспільства, але й розуміння випереджувальної ролі освіти. Тож нині ставляться нові вимоги до професійних якостей педагога і, зокрема, до його підготовки у системі післядипломної освіти.

Теоретичне обґрунтування, розробка та апробація андрагогічної моделі підготовки педагогів в умовах інноваційного розвитку системи післядипломної освіти забезпечує удосконалення навчального процесу під час неперервної освіти педагогів. Це сприяє підвищенню рівня професійної компетентності освітян, приведенню їх фахового рівня кваліфікації у відповідність із світовими стандартами, вимогами сьогодення, особистісними та виробничими потребами.

Виклад основного матеріалу. Неперервна освіта – цілісний процес, який забезпечує поступовий розвиток творчого потенціалу особистості та всестороннє збагачення її духовного світу. В центрі

уваги ідеї неперервної освіти – сама людина, її особистість, розвитку якої належить особлива увага.

Зародки концепції неперервної освіти є у Платона, Конфуція, Сократа, Арістотеля, Сенеки та інших. Ідеї неперервної освіти відображені у поглядах Вольтера, Гете, Руссо, які пов'язували їх із досягненням повноти людського розвитку. Нову інтерпретацію ідея неперервної освіти отримала у наш час, адже появились нові форми і типи освітніх закладів, в тому числі для освіти дорослих.

Система неперервного підвищення кваліфікації педагогів забезпечує постійне збагачення працівників освіти надбаннями культури, науки та інноваційних технологій шляхом колективних та індивідуальних форм оволодіння знаннями, стимулює динаміку їхнього педагогічного мислення.

Виходячи із цього, *неперервна освіта передбачає:*

1. Набуття людиною необхідних компетенцій – знань, умінь (навичок), якостей (установок, цінностей) – у міру виникнення потреби в них.
2. Розподіл етапів здобуття освіти на фази – базова (дипломна) та післядипломна освіта (короткострокове навчання, підвищення кваліфікації тощо).
3. Зростаючу роль післядипломної освіти.
4. Більш раціональну послідовність поєднання навчання і трудової діяльності.
5. Неперервність вищезначеної послідовності впродовж життя.

Давно відоме прислів'я «вік живи – вік учись» сьогодні набуває іншого значення. Мета неперервної освіти особистості полягає в розвитку самостійності, цілеспрямованості й відповідальності того, хто навчається. Важливим для дорослої людини стає вміння адаптуватися до перетворень, готовність до змін, здатність навчатися протягом життя.

Дорослі вчать, коли: відчують потребу вчитися; хочуть учитися; навчальна інформація є практичною і реалістичною; самі щось роблять (на практиці).

Андрагогіка – це теорія навчання дорослих, яка виходить із того, що мета сучасного підходу до освіти полягає у сприянні розвитку та збагаченні цілісної особистості, прояву її самобутності, актуалізації її здібностей. Андрагогіка об'єднує знання про специфіку навчання дорослої людини з урахуванням її віку, освітніх та життєвих потреб, реальних можливостей, індивідуальних особливостей і досвіду, психіки і фізіології. Ця наука вивчає зміст, форми, методи та засоби організації навчання дорослих людей з метою полегшення їхнього навчання, вдовolenня їхніх освітніх потреб, підвищення ефективності отриманої освіти під час вирішення життєвих проблем, досягнення індивідуальних цілей, самореалізації особистості.

Ефективність навчання дорослих залежить від: рівня активності тих, хто навчає; рівня зрозумілості та сприйняття навчальних цілей і завдань; навчальної атмосфери; адекватності навчальних методів.

Андрагогічна модель навчання в освіті складається зі свідомого прагнення людини до самореалізації, самостійності, самоуправління. Людині належить основна роль у процесі навчання; вона має життєвий досвід (побутовий, професійний, соціальний), який може бути джерелом навчання як самої людини, так і колег; людина навчається для вирішення важливої життєвої проблеми і для досягнення конкретної мети; розраховує на негайне використання отриманих під час навчання вмінь, навичок, знань. Андрагогіка керується двома основними положеннями: згідно з першим, провідна роль у процесі навчання належить самій дорослій людині; згідно з другим – навчання здійснюється у процесі спільної діяльності тих, хто навчається, і тих, хто навчає.

Адекватною до сучасних потреб є андрагогічна модель навчання, або технологія навчання дорослої людини. Її суть, за формулюванням С. Зверева, відображена у семи основних принципах:

- 1) тому, хто навчається, належить провідна роль у процесі навчання;
- 2) той, хто навчається з позиції дорослої людини, прагне до самореалізації, до самостійності, до самоврядування й усвідомлює себе таким;
- 3) доросла людина володіє життєвим (побутовим, соціальним, професійним) досвідом, який може бути використаний як важливе джерело навчання як її самої, так і колег;
- 4) доросла людина навчається для вирішення важливої життєвої проблеми і досягнення конкретної мети;
- 5) розраховує на невідкладне застосування отриманих під час навчання умінь, навичок, знань і якостей;
- 6) пізнавальна діяльність дорослого значною мірою детермінується тимчасовими, просторовими, побутовими, професійними, соціальними чинниками, які або обмежують, або сприяють процесу навчання;
- 7) процес навчання дорослого організований у вигляді спільної діяльності того, хто навчається, і того, хто навчає, на всіх етапах: планування, реалізації, оцінювання і до певної міри корекції [4, 178–179].

Застосування андрагогічної моделі навчання не супроводжується автоматичним усуненням педагогічної – вони взаємодоповнюють одна одну і кожна реалізується за відповідних умов і обставин. Якщо мова йде про підготовку педагогів у системі післядипломної освіти, то, на наш погляд, у цьому

процесі більш коректним є застосування андрагогічної моделі (див. рис. 1).

Організація навчально-виховного процесу сучасного навчального закладу багато в чому залежить саме від особистості педагога. Важливу роль у вирішенні цієї проблеми повинна виконати система післядипломної педагогічної освіти. Тому виникає необхідність нових підходів до організаційно-педагогічних засад, змісту та методичного забезпечення процесу підвищення професійної компетентності педагогів. Мова йде про такий підхід до процесу підготовки педагогічних кадрів та їх післядипломної освіти, який зміг би забезпечити інтеграцію професійного й особистісного в їх діяльності. Знання теорії предмета і технологій навчання та виховання лише тоді ефективно працюють у педагогічній практиці, коли вони зливаються з почуттям і прагненням педагога, з його власним «Я», з любов'ю до дітей, отриманням особистого задоволення їх успіхами. Професійні вимоги за таких умов перетворюються на власні якості педагога. Важливо, щоб кожний педагог міг найглибше розкрити свої особисті риси, здібності й талант, набути навички вмілого використання своїх можливостей, виявляти ініціативу та творчий пошук, критично переосмислювати свій досвід у світлі досягнень науки. В цих умовах ще більше зростає роль педагога, підвищуються вимоги до його особистості, професійних якостей, соціальних та фахових позицій. Для того, щоб сприяти формуванню професіоналізму відповідно до сучасних тенденцій розвитку суспільства, потрібно знати, якої методичної, науково-методичної допомоги потребує педагог.

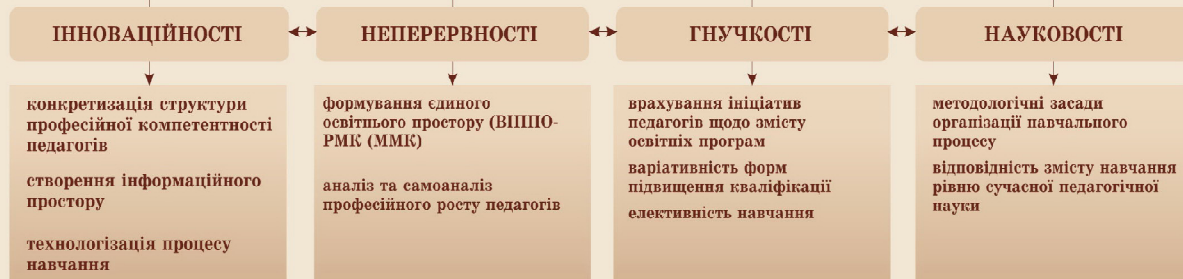
Виходячи із цього, у Волинському ІППО розроблено, теоретично обґрунтовано та впроваджено андрагогічну модель підготовки педагогів, в основу якої покладено андрагогічний, компетентнісний та системний підходи як сукупність закономірних, функціонально пов'язаних компонентів, що складають одне ціле.

Специфіка мети, теоретична і практична спрямованість обумовили необхідність в процесі моделювання використовувати основні принципи андрагогічної моделі підготовки педагогів: **принцип інноваційності**, який передбачає шляхи реалізації моделі у конкретизації структури професійної компетентності педагогів, створенні інформаційного простору, технологізації процесу навчання; **принцип неперервності** – формування єдиного освітнього простору ВІППО – РМК (ММК), аналіз та самоаналіз професійного росту педагогів; **принцип гнучкості** – врахування ініціатив педагогів щодо змісту освітніх програм варіативності форм підвищення кваліфікації, елективності навчання; **принцип науковості** – методологічні засади організації навчального процесу та відповідність змісту навчання рівневі сучасної педагогічної науки. Заснована на таких принципах, андрагогічна модель надає педагогові можливість активно впливати на зміст, форми і методи навчання, адаптувати його до своїх потреб і особливостей; створює передумови для розвитку самостійного, творчого і відповідального підходу до навчання, набуття умінь і навичок організації найважливішого виду людської діяльності – учіння. Технологія навчання дорослих сприяє залученню педагога у постійне

АНДРАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ У ВОЛИНСЬКОМУ ПІПО

МЕТА: Підготовка педагогів в умовах інноваційного розвитку системи післядипломної освіти

ПРИНЦИПИ ТА ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ

МОДЕЛЮВАННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ НА ОСНОВІ АКМЕОЛОГІЇ, КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

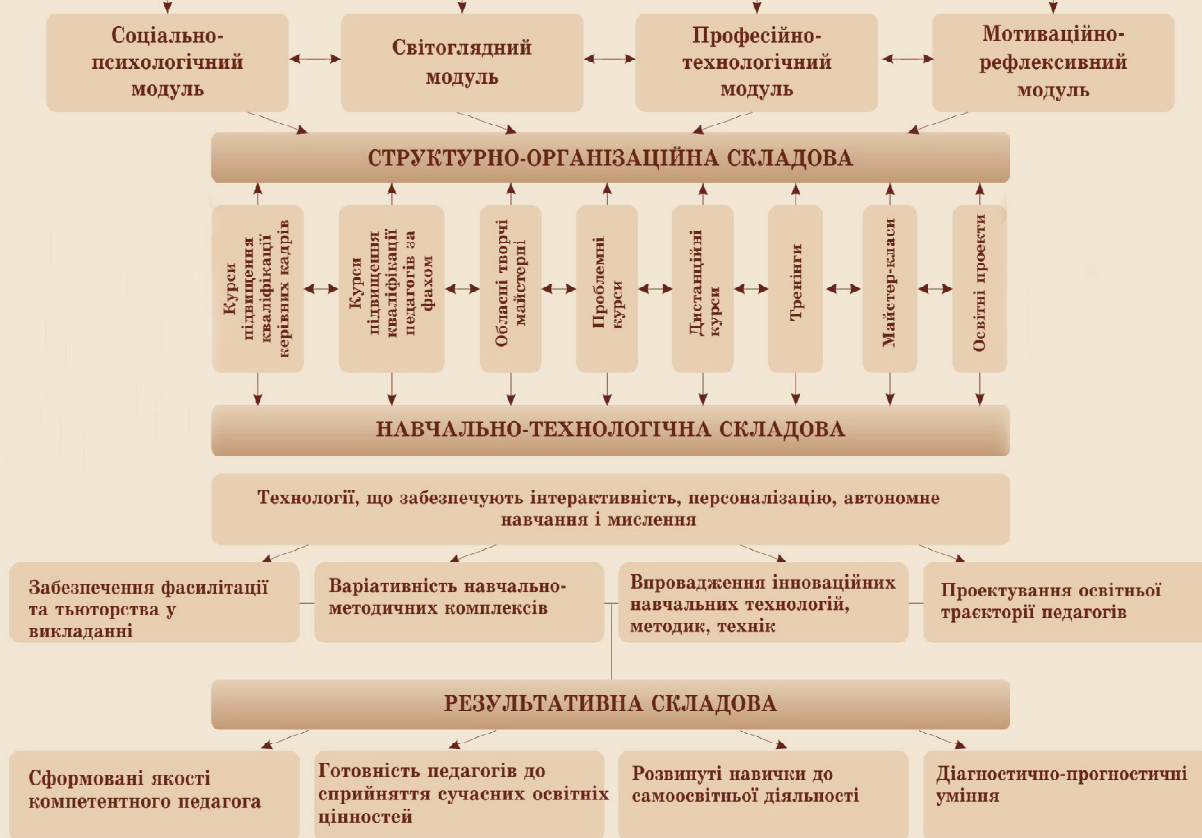

Рисунок 1

самовдосконалення. Участь в організації процесу свого навчання значно підвищує зацікавленість педагога у досягненні його запланованих результатів, а відповідно – рівень мотивації навчання.

У запропонованій моделі відображено моделювання змісту освіти на основі акмеології, компетентнісного підходу та інформатизації, що відображається через соціально-психологічний,

світоглядний, професійно-технологічний та мотиваційно-рефлексивний модулі.

Виходячи із цих положень та взявши за основу структуру і сутність компетентнісного підходу підвищення кваліфікації педагогів, ми визначили такі складові андрагогічної моделі підготовки педагогів у системі післядипломної освіти: структурно-організаційна, навчально-технологічна та результативна.

Структурно-організаційними формами підготовки педагогів у запропонованій моделі можна вважати: курси підвищення кваліфікації керівних кадрів; курси підвищення кваліфікації педагогів за фахом; обласні творчі майстерні; проблемні курси; дистанційні курси; тренінги; майстер-класи; освітні проекти.

Навчально-технологічна складова має на меті застосування технологій, що забезпечують інтерактивність, персоналізацію, автономне навчання і мислення педагогів, які передбачають використання таких компонентів: забезпечення фасилітації та тьюторства у викладанні; варіативність навчально-методичних комплексів; упровадження інноваційних навчальних технологій, методик, технік; проектування освітньої траєкторії педагогів.

Результативна складова моделі являє очікуваний результат підготовки педагогів, зокрема: сформовані якості компетентного педагога; готовність педагогів до сприйняття сучасних освітніх цінностей; розвинуті навички до самоосвітньої діяльності; діагностично-прогностичні уміння.

Інноваційний розвиток системи післядипломної освіти зумовлює удосконалення андрагогічної моделі підготовки педагогів. Виходячи із цього, така модель буде ефективною за **умов:**

- використання інноваційних технологій та форм навчання дорослих, що сприятиме підвищенню якості навчального процесу;

- застосування педагогічного проектування як чинника саморозвитку й самоосвіти особистості;

- приведення її у відповідність до запитів освітян регіону та стратегії розвитку освіти.

Загальновідома така закономірність: чим вищий освітній рівень особистості, тим активніше вона прагне до продовження освіти. При цьому освіта не тільки задовольняє та розвиває професійні й духовні потреби особистості, а й стимулює виникнення нових. З одного боку, змістовна та високоінтелектуальна праця стимулює формування потреби людини у продовженні освіти, відбиваючи її конкретні практичні інтереси, індивідуально-своєрідне розуміння потреб фахової діяльності та власних здібностей. З другого боку, особистісні потреби в освіті дорослої людини орієнтовані на задоволення духовних запитів, підвищення

загальнокультурного рівня, що на перший погляд може бути і не пов'язане з професійним колом обов'язків, але необхідне для розвитку особистості взагалі.

Важливою умовою розвитку особистості педагога є неперервна освіта. Без постійного навчання, підвищення своєї майстерності вчитель не зможе працювати з дітьми відповідно до вимог сьогодення. Кінцева мета підвищення кваліфікації педагогів – розвиток професійної компетентності, підвищення ефективності роботи. Вона досягається шляхом зростання педагогічної майстерності, розвитку інтелекту, освіченості й культури вчителя, впровадження в роботу досягнень сучасної науки і практики. Але всі ці можливості індивідуальні та своєрідні для кожного. Таким чином, ефективність підвищення кваліфікації освітян можлива лише за умови, що вона буде мати в основі не лише курсову, але й індивідуально спрямовану і систематичну самостійну роботу. Педагог має постійно вдосконалюватися, розвиватися, тільки тоді він досягне успіхів у своїй діяльності.

Отже, виходячи із викладеного вище, можна зробити **висновок**, що високий рівень якісної теоретико-методичної підготовки педагогічних працівників у системі післядипломної освіти великою мірою залежить від науково обґрунтованих підходів до навчання дорослої людини. Неперервне підвищення кваліфікації вчителів є цілеспрямованим, спеціально організованим процесом систематичного оновлення професійної компетентності працівників освіти, зумовленим динамікою розвитку суспільства, освіти та потребами, що впливають із особистого досвіду і специфіки діяльності педагога. Визначення та осмислення сутності післядипломної педагогічної освіти у процесі підвищення кваліфікації, її місце у системі неперервної освіти дають можливість усвідомити природу процесів, що в ній відбуваються, зрозуміти важливість цілей та завдань, рушійних сил та закономірностей, особливостей навчання дорослої людини, що, у свою чергу, приводить до удосконалення цього процесу.

Підсумовуючи, стверджуємо, що вдосконалення підготовки педагогів у системі післядипломної освіти можна здійснити за допомогою розробленої нами андрагогічної моделі.

Література

1. Андрагогічні проблеми у підготовці викладачів для системи післядипломної освіти [Текст] / О. М. Пехота, В. І. Пуцов, Л. Я. Набока, А. М. Старєва. – К. : [б. в.], 2006. – 96 с.
2. Вершловский С. Г. Непрерывное образование: историко-теоретический анализ феномена [Текст] / С. Г. Вершловский. – СПб. : [б. и.], 2008. – 155 с.
3. Галузева концепція розвитку неперервної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvita.ua>
4. Змеев С. М. Андрагогика: основы теории и технологии обучения взрослых : науч.-метод. пособие [Текст] / С. М. Змеев. – М. : ПЕРСЭ, 2007. – 272 с.
5. Маслов В. Моделирование у теоретичній і практичній діяльності в педагогіці [Текст] / В. Маслов // Післядипломна освіта в Україні. – 2008. – № 1. – С. 3–9.
6. Основы андрагогика [Текст] / И. А. Колесникова, А. Е. Марон, Е. П. Тонконогая и др.; под ред. И. А. Колесниковой. – М. : Академия, 2003. – 240 с.
7. Порадник тренера [Текст] / Б. Валькевич, Е. Кендрацька, А. Климович та ін. – Варшава : [б. в.], 2007. – 134 с.
8. Професійний розвиток педагогічних працівників: практична андрагогіка [Текст] / за заг. ред. В. І. Пуцова, Л. Я. Набоки. – К. : [б. в.], 2007. – 228 с.
9. Пуцов В. Вчити дорослих по-дорослому [Текст] / В. Пуцов // Післядипломна освіта в Україні. – 2011. – № 2. – С. 49–51.